

ЛІТЕРАТУРА

1. Буслаяв Ф. Историческая грамматика русского языка. – М., 1881. – 623 с.
2. Виноградов В.В. Об основном словарном фонде и его словообразующей роли в истории языка // Виноградов В.В. Лексикология и лексикография: Избр. труды. – М.: Наука, 1977. – С. 47–68.
3. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка. – Новое в лингвистике. — Вып. I. – М.: Изд-во иностр. лит., 1960. – С. 264–389.
4. Котелова Н.З. Семантика языка и внеязыковые знания // Теоретические проблемы семантики и ее отражение в одноязычных словарях. – Кишинев: Штиинца, 1982. – С. 23–26.
5. Мартине А. Структурные вариации в языке. – Новое в лингвистике. – Вып. IV. – М.: Прогресс, 1965 – С. 450–464.
6. Матезиус В. О потенциальности языковых явлений / Пражский лингвистический кружок. – М.: Прогресс, 1967. – С. 41–69.
7. Пауль Г. Принципы истории языка. – М.: Изд-во иностр. лит., 1960. – 500 с.
8. Трубочев О.Н. Лексикография и этимология // VII Международный съезд славистов. Славянское языкознание. Доклады советской делегации. Варшава, август 1973. – М.: Наука, 1973. – С. 294–313.
9. Ульман Ст. Дескриптивная семантика и лингвистическая типология. – Новое в лингвистике. – Вып. II. – М.: Прогресс, 1962. – С. 17–44.
10. Филин Ф.П. Проблемы исторической лексикологии русского языка: Древний период / Славянское языкознание. Доклады советской делегации. – М.: Наука, 1983. – С. 271–287.
11. Филлмор Ч.Дж. Об организации семантической информации в словаре. – Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1983. – Вып. 14. – С. 23–61.
12. Хомский Н. Логические основы лингвистической теории. – Новое в лингвистике. – Вып. IV. – М.: Прогресс, 1965. – С. 465–575.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. – К.: Наукова думка, 2004. – Т. 4.
ИЭОЯ – Абаев В.И. Историко-этимологический словарь осетинского языка: В 2 т. – М.;Л.: Изд-во АН СССР, 1958. – Т. 1.
Материалы... – Срезневский И.И. Материалы для Словаря древнерусского языка: В 3 т. – Т. 2. – 1895; Т. 3. – СПб., 1903.
Преображенский – Преображенский А.Г. Этимологический словарь русского языка. – М.: ГИС, 1959. – Т. 1.
СУМ – Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка, 1974. – Т. 5.
Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т. – М.: Прогресс, 1971. – Т. 3.

In the history of Ukrainian *нити* the semantic phenomena determine the process of settling, forming and development of its content. The retrospective and the prospective interconnections of the Modern unit and its lexical precursors make significant the structures of its contents. The Ancient unit of **nyti* is the initial semantic essence for ensuring the process of heredity, accumulation, transformation and producing of its content.

Key words: semantic phenomena, structures of content, the retrospective and the prospective interconnections, the initial semantic essence.

ПРАГМАТИКА СЛОВА В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Л.І. Мацько

ПРОПЕДЕВТИКА ЛІНГВІСТИЧНОЇ РИТОРИКИ

У статті розглядаються пропедевтичні питання викладання лінгвістичної риторики, її історії та зв'язків з іншими гуманітарними науками, її ролі у процесі формування мовнокомунікативної компетенції сучасної особистості.

Ключові слова: лінгвістична риторика, мисленнево-мовна діяльність, мовнокомунікативна компетенція, інтелектуально-естетичний вплив мови, естетика мовлення, лінгвокультурології, риторичний ідеал, образ промовця.

Розширення суспільних функцій української мови, утвердження її державного статусу має надзвичайно велике значення для становлення та подальшого розвитку Української держави і українського громадянського суспільства, оскільки саме українська мова як мова основної і титульної нації є об'єднувальним і консолідуючим чинником українського державницького суспільного життя. Вона є носієм тих духовних імперативів які сформувалися протягом тисячоліть етнічними традиціями, національною історією і культурою, соціонормативною поведінкою. Сучасна філософська і соціальна наука звертає увагу на освіту як найважливішу умову розвитку людського капіталу [3, 6] і його продукту – суспільної довіри: широкого комплексу неформальних норм, моральних цінностей, мовної культури, без яких неможливим є гармонізоване суспільне життя в умовах діалогу культур. Формування гармонійно розвиненої особистості без інтелектуально-естетичного впливу мови неможливе, в якій би сфері суспільно-виробничої діяльності не реалізовувалась людина. Вміння побудувати розгорнутий монолог з фахової проблематики і приємно його виголосити, аргументовано дискутувати, природно вести цікаву бесіду чи конструктивний діалог, не відчуваючи браку слів, знайти своє місце у полілозі, ненав'язливо підтримувати розмову, доречно зауважити чи просто шляхетно звернутися і пошанувати співрозмовника або слухачів, і при цьому не тільки самому відчувати задоволення, а й дарувати його іншим, бездоганно володіючи мовою, маючи гарне чуття і смак до мови – цьому вчить лінгвістична риторика, вона формує, точніше – завершує формування мовнокомунікативної компетенції мовця.

Дослідники виділяють такі специфічні риси риторики, які вказують на її зв'язки з іншими науками і місце серед них, на її міжпредметний і міжгалузевий характер. Точніше б сказати: риторика вбирає та інтегрує в собі комплекс рис, притаманних іншим наукам про людину, мову, мислення, відображення предметів і явищ світу в уяві і свідомості.

Другою своєрідністю риторики називається універсалізм. Риторика пропонує мовцям універсальні типи – моделі мисленнево-мовної діяльності, які можна наповнювати, варіюючи і моделюючи, предметним змістом інших наук, практично – всіх. Побудований і донесений законами і принципами риторики, будь-який предметний зміст (математичний, філософський, політичний, економічний і т. інш.) справить очікуваний вплив на слухача і забезпечить ефективність мовної комунікації. Універсальність риторики полягає й у тому, що вона необхідна людині будь-якої професії, бо здатність керувати своїм мисленням і мовою допомагає людині оволодіти обраним фахом, досягти майстерності, одержувати від своєї праці практичний результат і естетичне задоволення.

Риторика розвиває такі мислительно-мовленнєві якості у мовців, які характеризують досконалу, високоорганізовану, інтелектуальну особистість [4, 222] будь-якого фаху: логіку мислення, фахову ерудицію, культуру мовлення, доцільні реакції, адекватну поведінку тощо.

Риторика є прикладною наукою, вона служить мовцям, допомагає оволодівати іншими науками і сферами діяльності і ніде не є зайвою. Особливо потрібною є риторика політикам, юристам, урядовцям, педагогам, артистам, тобто всім, чия діяльність є публічною і міцно пов'язана зі словом.

Системність властива риторичі, як і іншим наукам, але для риторики ця риса є визначальною, тому що організовує систему мисленнево-мовної діяльності як підоснову для інших видів діяльності. Зв'язок риторики з іншими науками забезпечує особистості цілісність світобачення мовної картини світу. К.Д.Ушинський писав: „Кожний предмет (математика, географія, історія тощо) осмислюється як частина рідної мови, стає частиною філософії рідного слова. Очевидно тому для... освіти стає характерним настільки інтелектуальний і емоційно-моральний розвиток особистості через поглиблене вивчення рідного слова” [8, 87].

Категорія моральності (етос) є характерною рисою істинної риторики. Без моральності риторика вироджується в пугу балаканину, демагогію. Риторика формує мораль мовної особистості. Тому однією з основних рис оратора є висока духовна й етична моральність.

У роботі „Про ораторське мистецтво” Феофан Прокопович стверджував, що силами красномовства ми допомагаємо друзям, засуджуємо нечесних, викриваємо засідки, попереджуємо безпутників, відвертаємо у шкоду. Дар переконливого мовлення є такий самий, як і дар лікування, адже лікування допомагає тілові, а переконливе мовлення лікує душі.

Виникнувши у V столітті до н. е. як судове красномовство, риторика, інтенсивно розвиваючись, дуже швидко збагатилася політичним, науковим і похвальним (епідейктичним) красномовством, утвердилася як провідниця істини, добра та краси і вже в працях „універсальної голови серед давньогрецьких філософів” (Енгельс) Аристотеля постала як сформована наука, що далі зростала зі своїми об’єктом, предметом, законами і правилами, системою понять і технологією їх дії, типами, жанрами і різновидами промов.

Уважний погляд на історію риторики, її джерела і відгалуження (гомілетика, патристика, еристика), на її досвід і набутки, – наводить на думку, що в основі всіх видів риторик (галузевих і фахових: філософська, педагогічна, мистецька) лежить риторика лінгвістична, тобто та мисленнево-мовна діяльність, через яку виявляється не тільки знання мови і уміння ним володіти, а й процеси пізнання та маркування (когніція) дійсності, латентні механізми породження мовлення, техніка внутрішнього і зовнішнього мовлення, культура живого говоріння і письма.

Те, що справедливо трактується як своєрідність риторики – універсалізм і комплексність – насправді є сутнісними ознаками мови, і в риторичу вони ввійшли остільки, оскільки властиві мові як ядерній структурі риторики. Реальний (і уявний) світ пізнаваний людиною у вигляді його цілісної картини (моделі), що формується процесами диференціації (аналізу) і інтеграції (синтезу) та редукції. Людина пізнає світ комплексно на основі і засобами конкретно-чуттєвого сприймання, образного уявлення і понятійного мислення та мовотворення. Поки знання не ословлюються, не одягаються у слова, не омовлюються, ми їх не осягаємо і не можемо висловити. Універсальність мови полягає в її здатності виражати це пізнання через мовну картину світу (через її складові частини), яка становить собою цілісну модель моделей на мікро-, макро-, мега-структурних рівнях. З ознакою універсальності мови пов’язана (може, нею й зумовлена) ознака комплексності, що передбачає наявність рівновеликих і різновимірних підсистем, множинностей складників, оскільки дискурс – це складне комунікативне явище, в яке, крім чистого тексту, включаються ще й інші екстралінгвістичні чинники, необхідні для його розуміння: задум, настанова, емотиви, історико-культурні, фонові, супровідні знання тощо [2, 310].

Законо і правила [6, 482] риторики спрямовані на досконалу організацію мовомислення і мововідтворення у процесі мовної діяльності людини, відповідно до типових комунікативних ситуацій, у яких тільки треба „розкрити в словах людську долю і життєвий закон” [9, 327]. Очевидна зовнішня комплексність є виявом внутрішнього синкретизму мови, завдяки чому можемо в мовній картині світу умовно вичленувати різні (але обмежену пізнанням кількість) моделі: повсякденну, побутову, наукову, професійну, виробничу, художню, міфологічну, релігійну, емотивну, етнічно-етнографічну чи комплексну, всеохопну – національну, панхронічну. Виокремленням з більшого комплексу менших є і лінгвістичний аналіз на лексичному рівні мови – від ситуативного поля, предметно-тематичної групи і лексико-семантичних варіантів. Поняттєві граматичні категорії є більш узагальнюваними і абстрактними моделями комплексів мовних одиниць і тому більше універсальними. Риторика використовує у своїй технології відбір мовних одиниць у їх модельному співвідношенні з універсальністю буття. Відрив риторики (за своєю суттю науки і навчальної дисципліни лінгвістичної) від мовознавчого циклу в напрямку фахових дисциплін (риторика судова, педагогічна, сценічна, політична, економічна і т. інш.) стався і проходить історично в результаті інтенсивного розвитку науки про мову і мислення, людину і суспільство, коли відбрунькувалися від наукового дерева і виформувалися окремі науки: вже давно - філософія, логіка, поетика, граматики, мовознавство, етика, естетика, психологія, педагогіка, пізніше - стилістика, етнологія, психолінгвістика, політологія, соціологія. Риторика залишилася при своєму предметі як наука переконання, пошуку істини, добра і краси, а згодом – як наука прикрашання також з метою переконання. З другого боку, мовознавство розширилося і диференціювалося за аспектами дослідження мови на ціле „семантичне поле” мовознавчих наук, домінантою і центром якого стала, так би мовити, чиста лінгвістика. Останню можна б назвати „іманентною”, тобто такою, що вивчає мову „в самій собі і для себе”, природу і суть мови, „засіб комунікації, не надто зважаючи на творця і носія мови – мовну особистість, етнос, націю” [7, 125]. Тому риторика як прикладна мовна наука і як мисленнево-мовна діяльність конкретних мовців і у конкретних локально-часових вимірах виявилася на маргінесі мовознавства, її перестали називати у колі мовознавчих наук. Те, що нині у багатьох сферах діяльності, особливо гуманітарної, освітньої, активізувалася у вага до риторики, можна пояснити деяким зміщенням акцентів у методології мовознавства з іманентної лінгвістики на так звану антропологічну, що трактує мову як конститутивну властивість людини, а не тільки як засіб людського спілкування. На тісний зв’язок мови з мисленням і свідомістю, духовністю людини і способом її життя вказував відомий німецький філософ, культуролог і мовознавець В.Гумбольдт:

„Мова – не просто засіб спілкування людей, підтримки суспільних зв'язків; вона закладена в самій природі людини і необхідна для розвитку її духовних сил та формування світогляду... З-поміж багатьох чинників, що впливають на мову, найактивнішим є людський дух, і, відповідно, більшість змін у мові зумовлені його животворною діяльністю”. Цю ж ідею життєдайного духу мови знаходимо у М.Гайдеггера: „Мова оселя буття духу. В оселі мови живе людина”

Про тісний зв'язок між мовою і духовністю народу та його культурою писав і О.Потебня. Для нього дух – це свідомо розумова діяльність, при якій поняття утворюються тільки з допомогою слова, „дух без мови неможливий, оскільки сам утворюється тільки завдяки мові, і тому мова є перша у часі подія” [5, 37]. За О.О.Потебнею, мова є способом розуміння самого себе і виявом як власної культури, так і національної та вселюдської.

Проблемі естетики і творчого характеру мови присвятив свою працю італійський філософ Бенедетто Кроче. Він опублікував книгу „Естетика як наука про вираження і як загальна лінгвістика” (1902 р.), у якій надавав такої ваги естетиці мови, що ототожнював лінгвістику з „наукою про прекрасне” – естетикою. Ідеї Кроче успішно розвивав німецький лінгвіст і літературознавець Карл Фослер у працях „Мова як творчість і розвиток” (1905), „Дух і культура у мові” (1925) та інш. Фослер вважав, що мова – це творчість окремих індивідуумів, в кожне слово та речення мовець вкладає неповторний зміст, естетичне забарвлення є неповторним і тому воно виконує провідну функцію у мові. Мова – це не тільки творчість, а й постійна зміна, розвиток. У сфері творчості панує воля мовця, а в сфері розвитку мови формуються і відображаються закономірності, можливі повторювання і відтворення на вищому рівні. Ці думки відомі в науці як концепція Кроче-Фослера про творчий характер мови і важливість індивідуального чинника в естетиці мови.

Історія риторики показує, як розвивалися стилі мови і стилі життя взагалі.

Безперечно, багато виражальних засобів мови, зокрема лексичних і синтаксичних, стилістична диференціація їх і риторичні оздоби сприяють естетичному образу мови, але породжується він не осібно кожним засобом, а усім ладом конкретної загальнонародної мови, гармонією систем, підсистем і мікросистем у структурно-системній організації мови. Микола Гоголь писав про гармонію мови, яку лінгвіст повинен чути, „зобов'язаний носити в самому собі внутрішнє вухо, яке чує гармонію мови”.

Естетика мови виявляється, передусім, у літературній її формі і, зокрема, у художній мові, але не тільки, і вона тут є вторинною, похідною. Основа ж її – в природному стані живої мови і народній пісні, казці, загалом у фольклорі. Не дивно, що викликають у нас естетичне задоволення твори великих майстрів слова, які не вигадували якихось надмірних, карколомних чи екзотичних мовних засобів, а уміли творчо користуватися надбанням загальнонаціональної мови.

Розрізняють естетику мови і естетику мовлення. Перша визначається наявними в мові засобами, здатними викликати естетичні почуття у мовців, і потенційними можливостями мови до продукування таких засобів. А друга формується реалізацією мовних ресурсів у процесі живого спілкування чи творення тексту. Естетика мовлення спирається на естетику мови. Там, де є вибір мовних засобів, там є й місце естетиці мовлення. Оскільки ресурси мови невичерпні, то такими ж невичерпними є й джерела її естетики. Естетика мовлення зростає у зв'язку з піднесенням свідомого ставлення до мови, зростанням освітнього і загальнокультурного рівня людей, увагою мовного спілкування. Риторика належить до сфери лінгвокультурології.

Отже, виникає розуміння мови не тільки як побутового чи професійно-виробничого спілкування, знакової системи, відстороненого від людини коду, каналу інформації, а й як живої енергії, духу, що розвивається і підносить людину, такої творчої сили, яка формує, виражає й утворює внутрішній психогенетичний світ особистості. Таке розуміння викликає у мовців внутрішню потребу вивчати мову, вдосконалювати своє мовлення відповідно до власних інтенцій, устремлень, мети, завдань, фаху, мовно-комунікативних ситуацій, смаків і уподобань. Тут у нагоді стає поважна мудра лінгвістична риторика.

Риторика пов'язана з іншими науками як пранаука, з якої вийшло мистецтво мовного спілкування в усіх державних, суспільно-виробничих і наукових сферах. Найближче риторика пов'язана з філософією, вона генетично є частиною філософії. Філософія вивчає загальні закони розвитку людини, риторика – закони мовомислення, ефективної мовленнєво-мовної діяльності (надає правила мовного спілкування, і також сприяє формуванню цілісного світогляду людини).

Риторика і логіка єднає не тільки спільний генезис (логос), але й те, що в основі кожної лежить мислення. У логіці йдеться про загальні закони мислення, його розвиток, форми, види. Для риторики основним є вербальне мислення. В логіці – панує теорія доказу, в риторіці найважливішими є аргументи переконання. Аристотель писав, що риторика слугує уяві, як логіка –

розумові. Логіка орієнтована на істину та діяльність, а риторика – ще й на вигадку та на ймовірність, вона творить мовлення, яке описує реальний і можливий уявний, художній світ.

Спільними для риторики і етики є моральні закони. Риторика завжди стояла і стоїть на сторожі добра. „Риторика – найбільше для людей добро” (Платон). Моральний облік оратора і риторика забезпечує їм успіх або неуспіх.

Риторика є праматір'ю для лінгвістичних наук. Вона – попередниця граматики, культури мови, поезики, стилістики, лінгвістики тексту, етнології, соціолінгвістики, психолінгвістики, лінгвокультурології. Маючи багато спільних з ними аспектів, риторика основну увагу зосереджує на типах і видах мовленнєвої діяльності. Якщо більшість лінгвістичних наук досліджують готовий текст, мовні одиниці та явища, що відбуваються з ними, то риторика вивчає, програмує і вибудовує за авторською настановою довгу дорогу до готового досконалого тексту. І не до абстрактного тексту, а до функціональних типів і жанрових видів текстів відповідно до сфери діяльності у конкретній ситуації і з конкретною настановою.

Міцними і давніми є зв'язки риторики з граматиною. Граматика в античні часи визначалася як мистецтво гарної мови (у греків *Techne*, у римлян – *ars*). Перший грамастик і філолог софіст Протагорас (V ст. до н. е.) виклав окремі грамастичні категорії, зокрема описав синоніми. Автор першої грецької граматики Діонісій (II ст. до н. е.) грамастиною називав знання того, що говорять поети і прозаїки (отже, знання мови літературної, гарної). Діонісій ділив грамастику на 6 частин: а) старанне читання тексту з погляду наголошування; б) пояснення наявних риторичних фігур; в) пояснення історичних виразів; г) етимологічний пошук.

Діонісій це все називав елементарною грамастиною, або малим мистецтвом. До великого мистецтва граматики відносив: а) мовну регулярність (аналогії у мові); б) оцінку автентичних і естетичних вартостей поем. Таким чином, визначав компетенцію граматики як: уславлення (творення) тексту, належне читання, пояснення і естетичний коментар (критика). Основна мета грецької грамастичної школи – розвивати вміння пояснювати літературні тексти під кутом зору риторичної науки. До граматики входив ще рахунок і малювання. Отже, граматика служила риторичці. Римляни також сприймали цю ідею, грамастиків називали літераторами, бо вони вміли творити текст. Грецьке слово граматика по-латинському перекладалось літерат (*literat*). У пізній антиці граматика виконувала пропедевтичні мовно-літературні функції до студіювання риторики, була ніби підготовкою до неї. Граматика, риторика і діалектика становили цикл вільних наук (*artes liberales*). Іронія долі в тому, що вікове партнерство граматики і риторики, коли граматика служила риторичці, закінчилося поразкою риторики, поглинанням її грамастиною.

Риторика в епоху ренесансу (XV – XVI) займала в науці центральне місце, була основою гуманістичної освіти в усіх університетах Європи, сприяла встановленню духовних контактів між людьми, удосконаленню моралі. В результаті мова, слово (*oratio*) стає одним з найпомітніших і найулюбленіших видів літературного ренесансу (з'являються твори, трактати у формі Слова, поширюється термін оратор).

З усіх наступних епох найбільшого розквіту зазнала риторика в барокові часи. В ренесансі риторика розвивалася як культура інтелекту. Гуманісти трактували її як універсальне знаряддя для ясного, гарного викладу думок на будь-яку тему. В бароковий період ця теорія поширюється на романтичне вираження думки, емоційні порухи і красивості. Виникає бароковий (вибуялий, розкішний) стиль. Взагалі розбудовується теорія стилів троп і фігур, виникають такі поняття, як стиль народу, епохи, культури, автора, формується наука – стилістика.

Прикладом може бути робота з французької риторики того часу, у якій невідомий автор подає наївно-жартівливий опис риторичних фігур під заголовком: „Квітник французької риторики, прикрашений найкращими квітами красномовства з творів як давніх, так і сучасних ораторів, і фруктовий сад Поезії”. Гарний текст автору уявляється так: „На першій грядці ми бачимо в'юнки (кручені паничі), що представляють *періоди*...”; „Друга грядка – духмяні троянди найвишуканіших *виразів*...”; „*Метафоричні вирази* дозволяють різко виявити стиль: образи – чарівність квітки або розсіяти хмару печалі...”; „Прекрасні *прислівники* надають силу й енергію *дієсловам*...”; „*Синоніми* запалюють стиль...”; „Четверта грядка – тюльпани... Вони становлять *висновки* із загальних положень риторики...” і т. інш.

Проте вже у XVII ст. риторика як королева вільних наук-мистецтв втрачає зв'язки з філософією, зокрема з логікою, яка вбирається у шати математики. Втрачаючи корону думки, риторика стає господинею форм і розкішних прикрас. Позбавившись діалектично-логічних правил, шкільна риторика стає наукою штучних форм, надмірних оздоб, ненатуральною, безособовою. Спад шкільної риторики не був довгим у європейській дидактиці, риторика утрималася в гуманітарній

освіті і ввійшла своїм змістом і окремими підсистемами та правилами в інші науки і навчальні дисципліни. Їх місце заступила стилістика, частково риторика ввійшла в граматику, педагогіку, філософію, естетику.

На особливу увагу заслугоує зв'язок риторики зі стилістикою. Стیلістика досліджує стилістичну систему національної мови, тобто її виражальні можливості і їх реалізації. Вона вивчає закономірності функціонування мови в різних сферах спілкування. Отже, сучасна стилістика є для риторики теоретичною наукою, базою, на якій реалізується прикладна наука – риторика. Вона знає, як використати стилістичний потенціал мови, має для цього розроблену систему, моделі, правила, техніку, вимоги до оратора і аудиторії, риторичні ідеали і образи ораторів.

Культура мови вивчає комунікативні якості мови – правильність, точність, ясність, виразність, образність, багатство, естетичність – у статичній, відокремленій формі. Лінгвістична риторика досліджує ці ж якості в динаміці і комбінаціях, залежно від умов і ситуацій спілкування. Отже, культура мови і риторика пов'язані між собою як перший необхідний етап оволодіння мовою і другий (риторика) як наступний етап, що передбачає вже комплекс цих якостей, їх комбінації і використання у видах публічного мовлення.

Тісно пов'язані між собою лінгвістична риторика і сценічне мистецтво, яке передбачає завжди попередню мовно-риторичну підготовчу роботу. А вже сценічна майстерність – це успішний результат виконання риторичних законів, завдань і вправ. Тут важливими є інтенція, диспозиція, елокуція, мовне дихання, дикція, композиція, міміка, жести, поза, рух і т. інш.

Риторика і стилістика, естетика і поезика генетично є сестрами, лінгвістичними науками. Вони є предметом вивчення сучасного мовознавства [1, 196]. У давні часи поезику називали другою риторикою. Якщо визначати поезику коротко, то це – „мистецтво мови поезії”. Воно належить за походженням до найдавніших мистецтв, ще дописемних, усних, і успішно розвивається нині.

Риторика і поезика слугують такій мовній організації художнього тексту, яка б могла донести до реципієнта художній задум, ідею чи концепцію образного бачення. Уже для Платона риторика була „філософією красномовства”, засобом досягнення мудрості, мистецтвом і наукою слова. Сучасна наука і освіта використовують риторику як могутній засіб формування мовнокомунікативних компетенцій соціально активної, інтелектуально розвиненої, естетично збагаченої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. К.: Артек, 1997. - с. 196.
2. Дейк Ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989 - 310с.
3. Кремень В. Освіта як найважливіша умова розвитку людського капіталу // Філософія педагогічної майстерності. Зб. наук. праць. К. – Вінниця, 2008. – с. 6.
4. Мацько Л., Семенов О. Мовна особистість науковця ХХІ століття // Філософія педагогічної майстерності. Зб. наук. праць. К. – Вінниця, 2008. – с. 222.
5. Потебня А.А. Мысль и язык. – К., 1993. – С. 37.
6. Рождественський Ю.В. Теорія риторики. – М.: Добросвет, 1999. – 482 с.
7. Сербенська О. Викладання української мови в контексті сучасних вимог // Педагогіка і психологія професійної освіти. № 4. – Львів, 1998. – С. 120 – 125.
8. Ушинський К.Д. Родное слово // Зб. пед. соч. Т.І. – М., 1974. – 87 с.
9. Цицерон М.Т. Діалоги // Цицерон. Избранные сочинения. М.: Фолио, 2000. – с. 327.

The article deals with the pedagogic issues of how to teach rhetorics. The short history of the discipline and specific basic features of the rhetorics' objects are described and analyzed. The connections with other sciences are underlined.

Key words: linguistic rhetoric, mental linguistic activity, linguistic communicative competence, intellectual aesthetic influence of language, discourse aesthetic, linguoculturology, rhetorical ideal, orator image.

С.А. Бузько

ОКАЗІОНАЛЬНА ЛЕКСИЧНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ У ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНОЇ ПРОЗИ